

Μεταποιητική βιομηχανία και ανάπτυξη

Των **ΝΙΚΟΥ ΒΕΤΤΑ*** και **ΑΓΓΕΛΟΥ ΤΣΑΚΑΝΙΚΑ****

Καθώς η ελληνική οικονομία αναζητεί ακόμη την έξοδο από την κρίση, γίνεται σταδιακά κατανοητό ότι το ζητούμενο δεν μπορεί να είναι άλλο από τη δημιουργία εύρωστων και ανταγωνιστικών παραγωγικών βάσεων. Ταυτόχρονα, το ερώτημα ποιο κλάδοι και δραστηριότητες μπορούν πραγματικά να εκφράσουν το αίτημα για εξωστρέφεια και καινοτομία γίνεται όλο και πιο επιτακτικό. Σε αυτή την αναζήτηση, είναι μάλλον περίεργο το γεγονός ότι ο τομέας της μεταποίησης δεν προσελκύει στην χώρα μας την απαραίτητη προσοχή. Πρόσφατα, σε ειδική μελέτη, το ΙΟΒΕ ανέλαβε να εξετάσει τα χαρακτηριστικά του τομέα, και τις προοπτικές ανάπτυξης. Εκτίθενται εδώ μερικά από τα κύρια ευρήματα που σχετίζονται κυρίως με την απαραίτητη στροφή σε επενδύσεις που παράγουν διεθνώς εμπορεύσιμα αγαθά και έχουν υψηλό πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα στην οικονομία.

Το ζήτημα της ενίσχυσης της μεταποίησης δεν είναι αυστηρά ελληνικό. Επειτα από μια περίοδο ενδοχυσίας του τομέα των υπηρεσιών στον αναπτυσσόμενο κόσμο, η σημασία μιας περισσότερο ισόρροπης ανάπτυξης και αποτελεσματικής διασύνδεσης των τομέων της οικονομίας μεταξύ τους έρχεται στο προσκήνιο. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, έχει τεθεί ως στόχος η αύξηση του μεριδίου της βιομηχανίας στο 20% του ΑΕΠ το 2020. Σε επιμέρους ευρωπαϊκές χώρες όπως και στις ΗΠΑ, η σκοπιμότητα και οι τρόποι ενίσχυσης της βιομηχανίας και η δημιουργία σχετικών θέσεων εργασίας γίνονται επίκεντρο όχι μόνο της οικονομικής πολιτικής αλλά και της κεντρικής πολιτικής σκηνής. Ταυτόχρονα, κομβικά ζητήματα συντονισμού ανάμεσα σε χώρες ανακλύπουν, για κλαδικές, περιβαλλοντικές και ενεργειακές πολιτικές.

Στη χώρα μας, η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του εγχώριου μεταποιητικού τομέα μειώνεται διαχρονικά από το 1980, φθάνοντας σε μερίδιο περίπου 8% κατά το 2015, ενώ σε όρους απασχόλησης έχει υποχωρήσει στο 10%. Όμως και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, με ιστορία πολύ ισχυρής βιομηχανίας, η κρίση ενέτεινε την ήδη κλιμακούμενη αποβιομηχάνιση και οδήγησε σε συρρίκνωση δευτερευουσών βιομηχανικών δραστηριοτήτων. Το υψηλό κόστος ενέργειας την περίοδο αυτή αποθάρρυνε τις

επενδύσεις και οδήγησε αρκετές επιχειρήσεις σε «μετανάστευση».

Η ελληνική μεταποίηση, αν και έχει υποστεί ισχυρό πλήγμα τα τελευταία χρόνια, εξακολουθεί να διαθέτει ορισμένες ισχυρές επιχειρήσεις. Έτσι, μέσα στην κρίση, καταγράφεται σημαντική βελτίωση των εξαγωγικών επιδόσεων της, καθώς την τελευταία πενταετία αυτές άγγιξαν κατά μέσον όρο τα 22,5 δισ. ευρώ ετησίως, με αυξανόμενη διασπορά σε περισσότερες αγορές. Την ίδια στιγμή, το εμπορικό έλλειμμα περιορίστηκε σημαντικά, από περίπου 42 δισ. ευρώ το 2008, σε κάτω από 20 δισ. ευρώ το 2015. Σε άμεση συσχέτιση, έχει επέλθει σημαντική εξορρόπηση στο πραγματικό κόστος εργασίας, υποστηρίζοντας την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής μεταποίησης.

Το ουσιαστικότερο πλεονέκτημα του τομέα ωστόσο είναι ότι απορροφά ένα σημαντικό ποσοστό εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού. Οι περισσότεροι μεταποιητικοί κλάδοι έχουν ανάγκη από εξειδικευμένο και υψηλού επιπέδου ανθρώπινο κεφάλαιο, ώστε να παρακολουθεί τις τεχνολογικές εξελίξεις στον τομέα και να τον κρατά ανταγωνιστικό και εξωστρεφές. Γι' αυτό άλλωστε και ο εγχώριος μεταποιητικός τομέας υπεριορίζει σε δαπάνες για Ε&Α ανά εργαζόμενο και στο μερίδιο των απασχολούμενων σε Ε&Α σε σχέση με το σύνολο της οικονομίας, ενώ είναι παραπλήσιο χωρών όπως η Ιρλανδία και η Ισπανία. Αυτό είναι κομβικής σημασίας, ενόψει της αντιμετώπισης της φυγής νέων με υψηλή κατάρτιση στο εξωτερικό.

Συνολικά, μπορεί να υπολογιστεί ότι το 31% του ελληνικού ΑΕΠ σχετίζεται άμεσα ή έμμεσα με τη μεταποίηση, όπως και περίπου το 30% της απασχόλησης, δηλαδή πάνω από 1,2 εκατ. θέσεις εργασίας (Διάγραμμα 1). Κάθε νέα θέση εργασίας στη μεταποίηση δημιουργεί συνολικά 3,5 θέσεις σε άλλους κλάδους της ελληνικής οικονομίας. Αλλά και σε επίπεδο συμβολής στο προϊόν, είναι χαρακτηριστικό ότι δημιουργείται προστιθέμενη αξία πάνω από 8 δισ. ευρώ στη διαχείριση ακινήτων, 5,5 δισ. ευρώ στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο και σχεδόν 3 δισ. ευρώ σε ξενοδοχεία και εστίαση (Διάγραμμα 2). Συνεπώς, η συνολική συνεισφορά της μεταποίησης είναι πολύ μεγαλύτερη από ό,τι υποδηλώνει αυστηρά το μερίδιό της στο ΑΕΠ.

Βέβαια, πολλά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μεταποιητικές επιχειρήσεις είναι οξύτερα στη χώρα μας απ' ό,τι αλλού. Η υψηλή και απρόβλεπτη φορολογία, το μη μισθολογικό κόστος, το κόστος ενέργειας, δυσκαμψίες στην αγορά εργασίας, το ασαφές χωροταξικό πλαίσιο είναι συστηματικά ανασχετικοί παράγοντες. Ταυτόχρονα, η πιστωτική στενότητα των τελευταίων ετών περιορίσε τη δυνατότητα άντλησης κεφαλαίων. Όμως έπειτα από μια ενδεχόμενη άμβλυνση αυτών των προβλημάτων, η μεταποίηση μπορεί να αποτελέσει βασικό μοχλό της ελληνικής οικονομίας. Άλλωστε, διεθνώς οι βιομηχανικές δραστηριότητες ενσωματώνονται σε όλο και πιο πλούσιες και πολύπλοκες αλυσίδες, συνδέοντας πολυεθνικούς ομίλους

και μικρές ή μεσαίες επιχειρήσεις σε όλους τους τομείς, δημιουργώντας τελικά παγκόσμιες αλυσίδες αξίας. Αυτή η τάση προσφέρει μια σημαντική ευκαιρία για την εγχώρια μεταποίηση.

Αξιολογώντας τις προκλήσεις και τις δυνατότητες, προκύπτει ότι η μεταποίηση έχει να παίξει καθοριστικό ρόλο για τον συνολικό αναπτυξιακό μετασχηματισμό της ελληνικής οικονομίας. Δεν είναι αλήθεια πως «η χώρα δεν παράγει τίποτα» ή ότι όλα η παραγωγή είναι χαμηλής αξίας. Αντίθετα είναι μάλλον αξιοσημείωτη, εντός της κρίσης, η ανθεκτικότητα επιμέρους κλάδων και επιχειρήσεων της μεταποίησης. Το κυριότερο, το πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα που έχουν οι παραγωγικές επενδύσεις στον τομέα αποδεικνύεται εξαιρετικά ισχυρό, όπως και η επίδραση στο εμπορικό ισοζύγιο. Άρα η διευκόλυνση και προσέλκυση αυτών των επενδύσεων πρέπει να αποτελέσει άμεση προτεραιότητα.

Υ.Γ.: Ειδική μελέτη του Ιδρύματος Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, για τη σημασία της μεταποίησης στην ελληνική οικονομία και τις προοπτικές της, εκπονήθηκε με την υποστήριξη της πρωτοβουλίας «Ελληνική Παραγωγή» και θα δημοσιευθεί προσεχώς.

* Ο κ. Νίκος Βέττα είναι γενικός διευθυντής ΙΟΒΕ και καθηγητής Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών.

** Ο κ. Αγγελος Τσακανίκας είναι επίκ. καθηγητής ΕΜΠ, εισηγ. υπεύθυνος Παρατηρητηρίου Επιχειρηματικότητας ΙΟΒΕ.